

Zbigniew Kobyliński, Dariusz Krasnodębski

Haćki, gm. Bielsk Podlaski, woj. białostockie, St. 1C, AZP 43-87/5

Informator Archeologiczny : badania 24, 76-77

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

go biegnącego zachodnim skrajem stanowiska natknęto się na obiekty archeologiczne, w związku z czym przeprowadzono wstępne badania ratunkowe. Zadokumentowano 80 m profilu przy czym uchwycono fragmenty 6 obiektów. Wydobyto duże ilości ceramiki, w tym jedno całe naczynie oraz kości zwierzęce.

Na podstawie wstępnej analizy materiałów ceramicznych można ten zespół osadniczy datować na X-XI w. Chronologia i charakter osadnictwa pradziejowego, którego ślady zostały bardzo zniszczone przez osadnictwo wczesnośredniowieczne są na obecnym etapie badań niejasne.

Badania na obu stanowiskach będą kontynuowane.

**Haćki, gm. Bielsk Podlaski
woj. białostockie
st. 1C AZP 43-87/5**

Polska Akademia Nauk Instytut Hi-
storii i Kultury Materialnej Zakład
Epoki Metali w Warszawie

Badania prowadzili dr Zbigniew Kobyliński i mgr Dariusz Krasnodębski (autor sprawozdania). Finansował WKZ w Białymstoku i IHKM PAN. Drugi sezon badań piąty dla całego stanowiska. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i z okresu lateńskiego.

Postawiono sobie za cel wstępne rozpoznanie osady oznaczonej numerem IC (wg. oznaczeń AZP nr. 5), zlokalizowanej na południowy-wschód od grodziska w Haćkach, oddzielonej od niego podmokłą łąką, na północnym. stoku i kulminacji cypla wysoczyzny. Założono ogółem 7 wykopów o powierzchni łącznej ok. 90 m

Badania ratownicze w 1989 r. doprowadziły do odkrycia centralnej (?) partii stanowiska dość dobrze zachowanej warstwy kulturowej o młodszości ok. 0.5 m, pozabawionej jednakże wyraźnych śladów obiektów osadniczych (o ile nie liczyć kilku dołów posłupowych, których interpretacja jest dość trudna). Celem badań było więc ustalenie relacji pomiędzy warstwami kulturowymi osady, a warstwami naturalnymi utworzonymi w znajdującym się u podnóża grodziska bagienku oraz ratownicze badania obiektów niszczonej orką.

W związku z sygnałami od miejscowych rolników o znajdowaniu na polu przepalonych kamieni oraz fragmentów ceramiki, zdecydowano się na otwarcie wykopu o pow. ok. 25 m², we wskazanym przez jednego z gospodarzy miejscu, ok. 100m na południowy-wschód od wykopu z 1989 r. W wykopie tym natrafiono na pozostałości 4 obiektów. Dwa z nich były paleniskami o wymiarach ok. 1m x 1m i głębokości ok. 20 cm, jeden był jamą zasobową o średnicy ok. 1m i głębokości 1m, na dnie której znaleziono liczne fragmenty ceramiki, jeden zaś resztkami obiektu mieszkalnego o wymiarach ok. 5m x 2m i głębokości ok. 0.5m. Paleniska pochodzą najprawdopodobniej z wczesnego średniowiecza, podobnie wydatowany może zostać obiekt mieszkalny (wczesne fazy). Chronologia jamy zasobowej może zostać określona wstępnie na późny okres lateński.

Na wschód od tego wykopu w odległości ok. 100-150m od niego, zaobserwowano na powierzchni pozostałości jeszcze 4 niszczonej obiektów. Przebadanie ich wykazało, że zostały one zniszczone całkowicie przez orkę tak, że w trakcie wykopalisk możliwe było zarejestrowanie jedynie ich spagu w postaci przepalonych ziemi. Nie znaleziono w nich żadnego materiału zabytkowego, brak więc jakiegokolwiek możliwości ich datowania. Być może zbliżone jest do wczesnośredniowiecznych palenisk opisanych wyżej (jak się wydaje miały pierwotnie podobny kształt). Dzięki nim uzyskaliśmy jednak bardzo ważną informację o zsięgu osady w jednej z faz jej użytkowania.

W kolejnym wykopie (o rozmiarach 2m x 40m, z czego przebadano ok. 40 m²) założonym na południowym stoku dolinki i jak się wydaje wchodzącym na północną krawędź osady przylegającą do współczesnego cieku wodnego, zaobserwowano bardzo ciekawe układy stratygraficzne. W północnej jego części, sięgającej do dna dolinki występują warstwy, których młodszość osiąga miejscami grubość 1.5-2.0m, przy czym nawarstwienia najniższe z okresu lateńskiego (?) znalezione zostały in situ. W kierunku południowym, w części wyżej położonej, warstwy te zanikają i po przerwie ok. 10m, gdy pod humusem występuje bezpośrednio piaszczysty całec, rozpoczyna się stosunkowo płytki (ok. 1.3-1.5m) układ z warstwami wczesnośredniowiecznymi oraz lateńskimi (?).

Bardzo niskie zaleganie warstw w północnej części wykopu zmusza do szukania odpowiedzi na pytanie o stosunki wodne w dolince otaczającej grodzisko, podczas kolejnych faz użytkowania kompleksu osadniczego w Haćkach.

Ostatni z wykopów, rów o wymiarach 13m x 1m, założony został u podnóża grodziska, od strony zachodniej na odcinku, gdzie dystans pomiędzy nim a krawędzią wysoczyzny jest najmniejszy. Celem jego wytyczenia było sprawdzenie czy, i w jakim stopniu niewielkie podniesienie terenu u podnóża grodziska powstało w sposób naturalny w wyniku spływów ze stoku kemu, a w jakim w rezultacie odkładania się warstw osadniczych. Obie te możliwości zostały zasugerowane przez wyniki wierceń przeprowadzonych przez doc. E. Stupnicką. Jak wykazały badania archeologiczne, w odległości ok. 5-8m od początku stoku grodziska uchwytnych jest kilkanaście wartewek, których układ wskazuje, że powstały jako spływy ze stoków. Pod nimi jednak, na głębokości ok. 1.5-2.0m od obecnego poziomu gruntu występuje bardzo dobrze

zachowana, z dużą ilością ceramiki i kości warstwa z materiałem z okresu lateńskiego (?). Miąższość tej warstwy wynosi od 30cm do ok. 60cm. Podobnie datowany może być obiekt odsłonięty w profilu północnym rowu sondażowego. Stanowiło go kilkadziesiąt kamieni polnych tworzących kilka poziomów, pod którymi znaleziono kilka fragmentów pociętych kołści. Tak więc zarówno na dnie kotłiny, jak i zapewne na jej południowym stoku i na kulminacji wysoczyzny, mamy do czynienia z bardzo rozległą osadą z okresu lateńskiego, która swoim zasięgiem obejmuje obszar kilkunastu hektarów.

Warstwa kulturowa i obiekty pochodzące z tego okresu przykryte są przez późniejsze nawarstwienia z wczesnego średniowiecza, zarówno ze starszych faz tego okresu, jak i z XI w.

Wydaje się, że w miarę istniejących środków celowym byłoby przeprowadzenie jeszcze jednego sezonu badawczego celem dokładnego rozpoznania chronologii i charakteru osadnictwa oraz rozpoznania rozplanowania osady, jak również przebadanie kurhanu w Haćkach.

Jegliniec, gm. Szypliszki woj. suwalskie St. I patrz okres rzymski

Kalisz — Zawodzie Grodzisko AZP 66-38/7

Polska Akademia Nauk Instytut Historii Kultury Materialnej Kaliskie Stanowisko Archeologiczne

Badania prowadzili: dr Tadeusz Baranowski, mgr Leszek Gajewski, mgr Barbara Hensel-Moszczyńska, mgr Adam Kędzierski, mgr Dariusz Wyczółkowski. Opieka naukowa: prof. dr hab. Witold Hensel i prof. dr hab. Stanisław Tabaczyński. Uczestniczyli: historyk architektury — dottore Enrico Sabetto (z Włoch) oraz młodzież Ochotniczej Hufców Pracy. Finansował WKZ w Kaliszu. Ośmy sezon badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne.

Prace prowadzono na dwóch odcinkach północno-wschodniej części grodziska. Odcinek północny, w sektorze VI obejmował przestrzeń pomiędzy ławą fundamentową północnej i południowej ściany obwodowej „kościoła p.w. św. Pawła”, ławą fundamentową zachodniej ściany obwodowej „kościoła B” oraz fundamentem ścian obwodowych „wieży”. Odcinek południowy (sektor V, ar 9, dz. C, D oraz ar 14, dz. A, B, C, D) odpowiadał szerokości „wału drewniano-kamienno-ziemnego” oraz „rowu”, które zostały zlokalizowane poprzednio (1983-1986).

Oczyszczenie przestrzeni przed południowym licem wieży ujawniło niewielki fragment bruku kamiennego o około 1 m niższego od górnego poziomu partii fundamentowej. Od strony wschodniej część nadziemna i fundamentowa wieży są znacznie uszkodzone głębokimi wkopami. Wewnątrz wieży odsłonięto pozostałości fundamentu filaru. Przed wschodnią elewacją wieży natrafiono na nienaruszone nawarstwienia kulturowe. W ich górnej części zarysowały się cięcia kilku prostokątnych jam grobowych, w regularnym układzie rzędowym, związanych najpewniej z „kościołem A” i/lub „kościołem B”.

Oczyszczono również, częściowo odkryty w 1959 r., przylegający do wieży od strony północno-wschodniej, fundament, w przybliżeniu prostokątny, o wymiarach 5,5 x 6,0 m, o nieznannej funkcji.

W drugim odcinku — w sektorze V wykop został pogłębiony do calca (ar 14, dz. A, B, C oraz ar 9, dz. C) lub do poziomu najstarszego wału (ar 9, dz. D).

Całec tworzyły jasnoszare piaski pylaste, przechodzące u góry w jasnoszarozółty poziom vegetacyjny z małą zawartością próchnicy. Erozja doprowadziła do rozcięcia poziomu vegetacyjnego łącznie z niżżej leżącymi warstwami i do powstania zagłębień i żłobin w kierunku nachylenia — ku wschodowi. Piaszczyste dno ukształtowanego w ten sposób łóżyska cieku pokrywały okruchy granitu, skorupy potłuczonych naczyń (zapewne z końca VI i/lub początków VII w.) oraz kości (w tym liczne ptasie). Warstwę tę przykrywały ciemnoszare piaski pylaste, w których stropie występowały płytkie zagłębienia o powierzchni od 1 do 3 m². Zagłębienia te wypełnione były ciemnymi mułami w otoczeniu białawych utworów ilastych, z ich wypełniisk wydobyto znikomą liczbę zabytków — najczęściej były to, zachowane w 1/2 lub 3/4, naczynia gliniane (o charakterze wyrobów VII-VIII w.). Występowały także okruchy granitu (odłupki) oraz fragmenty kości.

Nad wspomnianymi zespołami zalegały relikty konstrukcji wczesnośredniowiecznych, a mianowicie: od wschodu kamienno-ziemny nasyp, sięgający od mulów bagnisk przybrzeżnych (około 102.01) do „górnego brzegu plaży” (103.00 m n.p.m.); w części środkowej były to resztki wału ochronnego; a od północy obniżenie („rów”).

Nasyp kamienno-ziemny, tworzący dodatkowy obszar dla późniejszej zabudowy, wzniesiono z piasków pylastych i ilów z najbliższego sąsiedztwa „Jachy”. W nasypie występowały pleciono-konstrukcje drewniane (ściany-przegrody), jak gdyby odcinki koszy, powiązane siatką pionowych kołków, która u góry miała plecionkę przytrzymywaną głazami narzutowymi.

Od strony północnej zbadano pozostałości „wału przeciwpowodziowego”, zabezpieczającego przed wodami zarówno rowny, jak i oddziaływaniem Swędrni. W obrębie zbadanej części wału przeciwpowodziowego wyróżniono trzy odcinki budowy, w tym jeden kamienno-ziemny i dwa